

Halsboor och skådarångest

Islommar brukar normalt inte ses i inlandet, så förvånningen var stor då först en svartnäbbad och sedan en vitnäbbad, dök upp i sjön Gläpen inom en treveckors-period, hösten 2000. Sören Larsson, som var med och upptäckte fåglarna, berättar....

Den svartnäbbade

Höstördagen den 11 november. Som tidigare i veckan låg det tjocka, varma novemberdiset som en afgensk filmössa över Gläpen och dess nejd och ljuden och doften från sjön förstärktes in över landbacken. Jag avbröts i mitt trädgårdsarbete av jamaande smålomslika läten utifrån sjön. Mycket riktigt, där ute låg tre smålommor tätt tillsammans. Novemberfynd av smålom i våra trakter – dessutom det första någonsin i Gläpen – kanon.

Mot kvällen motades molntäcket västerut och det blev något bättre ljusförhållanden, storskrakarna skulle räknas. Greta och jag gick ner till sjön direkt efter tre-fikat. Skrakmattan avtecknade sig stiltrent på vattenytan, i ett långt utdraget band låg de där och putsade sig. 670 ex närmare bestämt.

Vi hade spanat i en halvtimme då en stor mörk fågel, i hög fart kommer seglande på stela vingar ner mot sjön, storskarv var min första tanke. När den vände upp för landing uppvissade den långa spetsiga vingarna – en lom. Lommen ville inte samarbeta – nej den landade långt upp vid Baståsen, väldigt långt bort. Ett allt sämre ljus gjorde situationen ännu jobbigare. Jag kunde se att lommen saknade storlommens vita akterfläck, vidare att den uppehöll sig ovanligt lång tid under vattnet vid dykningarna. Två ynka karaktärer som åtminstone gjorde att resten av kvällen och endel av nattsömnen användes till en ständigt önskan om att lommen skulle ligga kvar när det blev just igen. Jag ringde Ralf/Lundmark på kvällen och meddelade fyndet, han var dock bortrest hela helgen och kunde inte komma.

Morgonen kom, men ljuset var dåligt. Utifrån sjön möttes jag av ett högljutt hackande lomläte - islomsläte. Nu infann sig den obeskrivbara obs-hetskänslan. Varje obs-minut, varje obs-sekund kändes så dyrbar. Bara det slutar regna, bara det slutar blåsa, bara det blir lite ljusare, bara fågeln kommer lite närmare, om han ändå kunde sluta dyka så intensivt, bara han kunde lägga sig i blott några sekunder i profil, så skulle jag klara ut om det var en svartnäbbad eller vitnäbbad islom i hemmasjön. Stressen när inte kikarna och ögonen förmår att tränga igenom regndiset. Det var kämpiga ensamma obs-timmar där på Gläpenstranden på morgonen. Jons-son och Tysses lombok hade jag glömt kvar uppe i bilen, mobilen glömdes i fritidshuset, niokaffet glömdes bort. Sakta uttorkande, allt svagare ben, allt mer frusen, lommen skulle inte ges tillfälle att sticka utan att ha blivit arbetsäm. Det blev en seger! Jag lyckades se att det var en svartnäbbad islom som rastade i Gläpen.

Eftersom avstånd och obs-förhållandena var besvärande och det dessutom var första gången jag såg denna fågelart, vore det bäst att få artbestämningen testad, innan fyndet skulle kablats ut till en större krets. Jag fick tag i Janne Österberg och han är snabb vid larm.

Vid middagstid gick beskedet om rastande svartnäbbad islom i Gläpen ut på C3:s sökarsystem. Det kom snabbt att bli en bra anslutning av skådare vid Gläpens badplats. Den 14:e lyfte lommen från Gläpen och många skådare hade fått studera Västman-

lands andra svartnäbbad islom någonsin - häftigt.

Den vitnäbbade

På den 3 december kom Torgny och Ulla Andersson ner till Gläpen. De stannade till för att snacka lite skådnung och ville främst se salskrakar. När jag kom ner till badplatsen en kvart senare, berättade Torgny att de hittat salskrakarna men även en lom i sjön.

Lommen låg mycket långt bort dessutom i skogsskugga. Vi jobbade stenhårt på fågeln när det gick inte att se vad det var, och vi nämnde oss skymningen. På morgonen dagen innan hade jag sett en ljus lom i samma område men tappat bort den i regnet och de höga vågorna. Nu skulle den inte komma undan, det fanns inte något annat val än att slänga sig i bilen och åka en mil på skogsvägarna för att komma närmare.

Vi tog oss ut till stranden vid som vi trodde lämpligt ställe. 250-300 meter från oss efter vasskanten dök någonting ner i vattnet. Vi tubade in platsen och väntade. Oherregud vilken bild som kom upp ur vattenytan några sekunder senare – en bamselom – med hög pannköl – svart frilagt öga – stor ljus näbb – och en riktig halsboa. Jag höll på "trilla av pinn" där i skymningen på Gläpenstranden, det var sanslöst.

Vi försökte fänga så mycket karaktärer som möjligt på fågelh, vi kanske skulle bli de enda som skulle få se detta. Lommen var uppe mycket korta stunder men under vattnet långa perioder, vi kämpade mot tiden, för varje minut blev det allt mörkare. Först när lommen lika väl kunde uppfattas som en halvmetertång träregel som låg där ute, gav vi upp. Vi hade fått närvara vid en naturupplevelse som kommer att bestå livet ut – vi hade fått känslor och intryck från denna fågelobservation under denna kväll vid Gläpenstranden som alltid kommer att plugga upp så fort namnet vitnäbbad islom nämns.

Skådarångesten – på hemväg i bilen kom funderingarna. Vad hade egentligen hänt, hade vi sett rätt, hur mycket hade mörkret förvillat, kunde det ändå inte vara samma islom som varit kvar, osedd i sjön i tre veckor. "Detta har inte med verkligheten att göra, att en vitnäbbad islom skulle rasta i hemmasjön, tre veckor efter att en svartnäbbad islom gjort det", tankarna rullade runt i huvudet.

Kvällen blev fylld av långa telefonsamtal, mycket läsa och fundera. Under kvällen meddelade jag Torgny att jag sviktade, jag vägrade inse att det skulle kunna rasta en vitnäbbad islom i Gläpen tre veckor efter att en svartnäbbad islom legat där. Enkel förklaring, jag var helt övertygad om att det dåliga ljuset spelade ett spratt. Torgny var fortfarande lika övertygad om att det var en vitnäbbad islom, han trodde på det han hade sett.

Då ingen av oss hade möjlighet att besöka Gläpen dagen därpå, ringde jag Ralf/Lundmark. Det var inga problem att få honom att ta den uppgiften. Därefter rullade det på ända fram till julhelgen. Mångder med glada fågelskådare besökte Gläpen – för där ute på vattnet rastade den första vitnäbbade islommen som setts i Västmanland – mycket häftigt!

Två dagar efter upptäckten fick jag möjlighet att åter göra ett besök vid Gläpen. Det blev en ny fin naturscen. Den unga vitnäbbade islommen låg bara 30-40 meter från mig och putsade sig. Den såg mycket godmogen ut, tycktes liksom vilja visa alla fjäderdetaljer. När det var avklarat sjönk han ned i Gläpens vattenrike, efter en dryg minut kom han upp, sjönk igen och så fortsatte uppvissningen. Det var njutbart att stå där och se lommen.

Då kom också tankarna, vilken oerhörd skillnad på den här obsen och den "grymma" upplevelsen "obs-hetsen, obs-frossan" som man blev utsatt för på morgonen den 12

Svartnäbbad islom.
Akvarell: Sören Larsson

november och kvällen den 3 december. När kroppen kändes som den plötsligt drabbats av mycket hög feber, när magen trycker och bröstet värker, när tankarna far och kikarna vibrerar – det är en skön livsstil att vara fågelskådare!

Text och illustrationer Sören Larsson

Vitnäbbad islom.
Akvarell: Sören Larsson

Rättelser till Fågelrapport för Västmanland 1999

Publiceringen av Fågelrapport för Västmanland 1999 i *Fåglar i Västmanland* 3-4/2000 är behäftad med en mängd fel. Felaktigheterna är nästan utestående att hänföra till det redaktionella arbetet och av sådan art att det är nödvändigt att snabbt införa rättelser. Under sångsvan, sädegås resp. trana härvisas dessutom till tabeller som inte tagits med. Jag reserverar mig för att det kan finnas ytterligare felaktigheter som jag inte upptäckt. Påpekanden om sådant mottages.

Thomas Pettersson

Svarthakedopping (s. 96)

"Sa: 13 ex. Fläcksjön..." skall vara "1-3 ex."

Rördrom (s. 97)

"Vä: 12 sj. Stavsholmsviken..." skall vara "1-2 sj."

"Ha: 13 sj. Billingen..." skall vara "1-3 sj."

Sädegås (s. 99)

"...Skeppinge, Haraker, 1116.4..." skall vara "11-16.4"

Spetsbergsgås (s. 99)

"Vä: 12 r. Asköviken..." skall vara "1-2 r."

"Sa: 26 r. Gorgen..." skall vara "2-6 r."

Fjällgås (s. 100)

"...Asköviken 812.5..." skall vara "8-12.5"

Kanadagås (s. 101)

"Vinterfynd (1.115.2)" skall vara "1.1-15.2"

Snatterand (s. 102)

"Vä: 1 r. Holmviken..." skall vara "1 m Holmviken"

Arta (s. 103)

"...häckningstid (15.531.7)..." skall vara "15.5-31.7"

Vigg (s. 105)

"Vä: 4350 ex. Västeråsfiärden..." skall vara "43-50 ex."

Svärta (s. 106)

"Hä: 1921.11..." skall vara "19-21.11"

Knipa (s. 106)

"Hä: 117.4..." skall vara "1-17.4"

Småskrake (s. 106)

"Hä: 1 + 8 'ungar' Grythyttviken..." skall vara "1/8 'ungar'"

Storskrake (s. 107)

"Tidö-Lindö" skall vara "Tidö-Lindö"

Ångshök (s. 109)

"1. Hällby..." skall vara "1/ Hällby"

Lärkfalk (s. 111)

"... (15.515.8)..." skall vara "(15.5-15.8)"

Småfläckig sumphöna (s. 113)

"Su: 12 sj. Turkesjön..." skall vara "1-2 sj."

Koruknarr (s. 113)

"Li: 13 sj. Sörbysjön..." skall vara "1-3 sj."

Vä: 12 sj. Asköviken..."

skall vara "1-2 sj."

Dubbelbeckasin (s. 120)

"Su: 13 sp. Onnen..." skall vara "1-3 sp."

Grönben (s. 122)

"Sa: 1 10 ex. Pilbacken..." skall vara "110 ex."

Skrattmås (s. 123)

"Li: 100012000 ex. Prästryggen..." skall vara "1000-2000 ex."

Svarttärna (s. 125)

"Su: 812.5..." skall vara "8-12.5"

Gräspett (s. 129)

"Sa: 330.1..." skall vara "3-30.1"

"Fynd under häckningstid (1.431.7)" skall vara "1.4-31.7"

Tretårig hackspett (s. 130)

"Fa: 12 par Mårssjön..." skall vara "1-2 par"

Större pipplärka (s. 131)

"29.105.11" skall vara "29.10-5.11"

Svart rödstjärt (s. 132)

"Su: 12 sj. Virsbo bruk..." skall vara "1-2 sj."

Stenskvätta (s. 132)

"520.7" skall vara "5-20.7"

Ringtrast (s. 133)

"PerOls" skall vara "Per-Ols"

Flodsångare (s. 133)

"Vä: 12 sj. Björnbron..." Tidö-Lindö... 1415.6... skall vara "1-2 sj."

"Sa: 2831.5..." skall vara "28-31.5"

"Su: 13 sj. Haga..." skall vara "1-3 sj."

"Li: 13 sj. Västvalla..." skall vara "1-3 sj."

Trastsångare (s. 134)

"Vä: 12 sj. Hässlösundet..." AnnMari Akerberg... skall vara "1-2 sj."

"AnnMari Akerberg"

Grausångare (s. 134)

"Vä: AnnMari Akerberg..." skall vara "AnnMari Akerberg"

Gråsiska (s. 137)

"Vä: AnnMari Akerberg..." skall vara "Ann-Mari Akerberg"

"Su: 112 ex. Aliden..." 1631.12... skall vara "1-12 ex."

resp. "16-31.12"